

Előfizetési ár:

Egész évre 4 frt.

Félévre 2 frt.

Hirdetések soronként 10 kr.

Mindennemű közlemények a szerkesztőhöz intézendők.

2-dik sz.

Megjelen minden hó 1-én és 15-ikén.

Megrendelhető minden pósta-hivatalnál és a szerkesztőségénél R.-Palotán vagy Budapesten az állatorvosi tanintézetben.

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny.

Felelős szerkesztő és tulajdonos: **Nádaskay Béla**, tr; társszerkesztő: **Varga Ferencz**, trr.

Tartalom: A szemtakár lovaknál. Blazekovič Ferencz állisp. á. o. tól. — A tenyész-bénaság kóroktanához. N. — Különfélék. — Kimutatások. — Szerkesztői közlemények.

A szemtakár lovaknál. *)

Blazekovič Fer. állisp. á. o. tól.

Blennorrhoe a szónak etymologicus értelme szerint „nyákfolyást” jelent s nyelvészeti eredete a görög szókban *Blevva* (nyák) *pleiv* (folyni) található. Azonban a gyógyászati és különösen kórtani fogalom szerint a Blennorrhoea oly nyák folyás, mely a rendestől eltérő minőségű nyákhártyák által elválasztva, ugy mennyiségre mint minőségre nézve rendellenesen jelen meg, legyen annak forrása a testi szervezet bármely bonczani helye.

A beteg szövet kórbonczai állapotának közelebbi meghatározásánál ezen fogalom sehohsem találna határt és miután minden nyákfolyás tulajdonképen csak a nyákhártyákban birja forrását, ennél fogva a Blennorrhoea fogalom a nyákhártya oly lobos bántalmát jelenti, melyben a szövetekbe seroplastikus vagy többé-kevésbé plasticus izzadmány rakodik le. A szövetben véghezmenő változások szerint a megbetegedett nyákhártya felülete is változik, s ehhez képest húslé szerű, nyákos-véres, genyes, vagy tisztán nyákos váladékot ad. A szemtakár e szerint oly kóros állapota a szemnek, illetőleg a köthártyának (tehát nyákhártyának) mely által, lobos folyamat következtében több-kevesebb sero-plasticus (savos-képlékeny) vagy képlékeny savós izzadmány ugyan ezen köthártyába lerakodik s mi mellett ezen nyákhártya felülete nagyobb mennyiségű nyákot, felhámhorzsolódást és genyes kifolyást termel.

Mint minden nyákhártya bántalomnak ugy a szemtakárnak is alsóbb fokozata a szemhurut (catarrhus); de a két folyamat végeredménye igen különböző, s csak annyiban találkoznak, a mennyiben a szemhurut, lefolyására kedvezőtlen bizonyos körülmények befolyása alatt, szemblennorrhoea mehet át; ámbár ily esetben igen nehéz sőt kérdé-

sessé válik a határt, hol a katarrhus végződik s a blennorrhoe kezdődik megállapítani. Mégis igen könnyű a tiszta szemkatarrhust a Blennorrhoeától megkülönböztetni; miután az utóbbi elválasztott terményeinek tetemes abnormis alkata az elválasztó szövet rendellenes változásában birja forrását, míg a katarrhus termékei csak az illető nyákhártyának tisztán lobos aktiójából származnak s ezen lobos-aktió csak a nyákhártyát illeti, s a közel helyezett szöveteket érintetlen hagyja. Következésképen ezen csekély, csak a nyákhártyára szorító bántalom nem választhatja el azon, minőségileg igen elváltozott izzadmány oly mennyiségét, mint ama nagymérvű folyamat, mely a blennorrhoe-nél előtérbe lép s nemcsak a nyákhártyát, hanem a nyákhártyához legközelebb fekvő egész szövetet, sőt az egész szemkészüléket együtt szenvedésbe vonja s a nagyfokú lobos aktió által a szemre nézve nagyon veszélyeztetően lép fel. A szemköthártyán fellépő ezen kétféle folyamat megkülönböztetése a tárgy tisztázására múlhatlan szükséges, mert az diagnosticus mozzanatokra igen értékes s mert továbbá a blennorrhoe aetiologiájában szerepel, a mennyiben mint mondtuk, bizonyos körülmények között a katarrhus blennorrhoeába átmehet. A ki azonban a két folyama közti különbséget látta és felfogta, alig fog azon helyzetbe jutni, hogy azokat összezavarja.

Miután a blennorrhoe fogalma megvan határozva, legközelebbi feladatunk mármost az önálló kórként tárgyalandó betegséget közelebb megbeszélni, mielőtt ezen szenvedés fokozatai és alakjai szükségképen bővítést nyernének.

A szemtakár eredeti fellépése mindenkor heveny, akut, s vagy igen rövid idő alatt a lobos bántalom lehető legmagasabb kifejlődésére emelkedik, és pedig nagyfokú izzadmány következményeivel, sűrű genyes kifolyással, a köthártyához legközelebb fekvő szövetek megtámadásával, hólyagképződéssel, a szaruhártya és a szemnedvek zavarodásával, vérömlenyekkel, sőt végre a cornea üszkös exoriatiójával, a cornea szövetnek hólyaggá való fellazulásával, annak repedése- s végre a szemnek tönkre menésével; — vagy pedig ugy lép fel ha az eredeti, oki izgal-

*) Jelen értekezést, mely a „Deutsche Zeitschrift f. Thiermedizin u. Vergl. Path.” német folyóiratból külön lenyomatban is megjelent, a szerző szives volt átengedni lapunk számára s csak hasznos szolgálatot vélünk t. olvasóinknak tenni, ha a szemészet köréből ezen fontos fejezetet ily a gyakorlat terén jeles szerzőtől közöljük *A szerk.*

mak (bármilyenek voltak is) több óra vagy ritkábban néhány nap múlva működtek volt s a szemköthártyában seroplastikus izzadmány jön létre s további elváltozásokra s a többé kevésbé savósképlékeny jellegű izzadmányra ingerel. Ezen folyamat vagy a köthártyára szorítkozva marad, vagy a kötőmembránra is áttérjed s a köthártyával összefüggésben levő szöveteknek is lobos bántalmát okozza. Ezen két irányban kiváló támpontok, melyek a betegség lefolyását egyik vagy másik irányban kísérik, ezen betegség két alakjának fokozatát u. m. a *szemhéjtakárt* (Blepharoblenorrhoe) és *szemtakárt* (Ophthalmoblenorrhoe) adják. Ezen granulosus szembántalom harmadik formája tulajdonképpen csak az előbb említettnek utóbaja. — A lobos jelleg ezen alakoknál, tekintettel a bonczi folyamatokra, részint izzadmányos, részint genyedő és fekélyes, nagyfokú pangások jelenlétében elfajzó (degeneratív) s végre, a granulosus szemlobnál, termelő.

A betegség kimenetei sokfélék s ha nem okszerűen lépünk fel leküzdésére, az esetek többségében a látási képesség elvesztésével végződik a baj; akár túl magas aktio, s a már említett roncsolások következtében; akár pedig minden lehető complicatiók és utóbajok, mint: zavarodás, álképződés, hólyag stb. folytán.

Igy tehát a főszenvedés alapelveit feltártuk s a következőkben a különös alakokat fogjuk figyelembe venni.

Kóroktan. Bizonyára legnehezebb része feladatomnak e betegség oki mozzanatait meghatározni s ezeket annak lényegével összhangzásba hozni. Már a megelőzőkben kiemelttem, hogy e szenvedésnek lobos alakjai, az oki behatásokra való tekintettel, önfejlődésiek és virulensek.

Mindenek előtt azt kell megerősítenem, hogy e kór szórványosan és enzootice, helyi járványként lép fel.

A mi a kórnak helyi járványként való fellépését illeti, a főtenyezők, melyek az oki mozzanatok befolyásolják, uralkodó kórfogékonyság mellett még az égalj- és talajviszonyok, melyek az Enzootia támadásához és fennállásához nem csekély mértékben járulnak, ha csak nem kizárólag azok okozzák és tartják azt fenn. A legkülönneműbb befolyások, melyeknek a lovak kivannak téve, képesek, egyenlő

behatás mellett, a szemköthártya ilyen bántalmait előidézni. — Helyi hiányok, kedvezőtlen talajviszonyok, és nem ritkán a lovak czélszerűtlen elhelyezése lehetségessé teszik a betegség kiterjedt fellépését; továbbá a táplálási viszonyok és égalji befolyások hatása adják a kórnak helyi járvány jellegét — s itt első sorban az évszaki változás említendő; mert igen gyakran kora tavasszal és késő ősszel tapasztaltam a betegségnek egyidejűleges fellépését oly távolságban s oly körülmények között, hogy ragályozásra gondolni sem lehetett; míg máskor ismét a betegség egészen alább hagyott, sőt előjövése csak szórványosnak volt tekinthető. Majd ismét néha igen jelentéktelen időjárási viszonyok mint szelek, szárazság mellett oly hatalmasan jelen meg, mint bármely más járvány.

A betegségnek vírus (mérgező) jellege annak helyi járványok elterjedésére csak alárendelt jelentőségű. Itt

határozottan kiemelem a mérgező (vírus) és nem ragályzó (contagiosus) jellegét; mert ez esetben vírus és contagium (kórméreg- és ragály) szorosan megkülönböztetendők; s talán ragályozás által átszármazni képes egy betegségnél sincs a kórméreg és ragály (vírus és contagium) közti különbség oly tisztán kifejezve, mint épen itt; mert a kórméreg (vírus) csak akkor éri el *ragály anyagként* hatását, a mint az a beteg részben a termények átalakítására épen abban a részben fejlődik ki és lehetőleg bizonyos szerves képletek és erjesztők (gombák, bakteriumok) képzésére érett lesz vagy pedig ezen kifejlődést előmozdítja; míg a ragály, a folyamatnak melytől ered fejlődési fokától vagy előhaladásától függetlenül, mint ragályzó anyag hat és nem szükséges hatására bizonyos időt bevárni; hatás képességét nem korlátozza időhatár, bárhonnan származzék is a ragály forrás.

A vírusnak eme elválasztása a contagiumtól épen a szemtakárnál lép fel tökéletesen.

A szemtakár kétségen kívül ragályos, de tapasztalásom s észleléseim szerint, nem bir rendes contagiummal; hanem a betegségnek bizonyos szakokon kell keresztülmennie, míg váladékai ragályzó tulajdonságot nyernek; így tehát a betegség nem minden szakában ragályzó. A bevezetett kórfolyamnak előbb bizonyos fokokon kell átmennie, míg azon stadiumba ér, hogy az általa ölfőhozott termények és váladékok ragályzó tulajdonságot nyerjenek s mint betegséget előidéző hatány hathassanak a legközelebbi ép szervezetre.

A szemtakár ragályzás általi elterjedésének kétségkívül azon körülmény is hátárt vet, hogy a ragály anyag bizonyos időre, mely épen a folyamatnak kórtani előmenetelétől függ, van korlátozva. Ez az előbb említetttel együtt lehet oka hogy a szemtakár nem lép fel mint köz járvány, hanem, ha mindjárt néha járványszerű jelleget ölt is, mindig a helyijárvány határaiba lép vissza s az eredése oki mozzanatait az elsőd kifejlődésre vezeti vissza. — Ennyit a kórmérgező-hatásról, mint kóroki mozzanatról.

Embergyógyászati munkákban ugyan szembántalmakról nem egy panasz van feljegyezve, e betegségnek ragályzás által való nagy elterjedése miatt; de egy szerző sem emelte ki a ragály anyag illékonyágát. Az elterjedés könnyen magyarázható a tisztátalanság által, a mi pedig embernél s kivált a munkás osztálynál igen könnyen történik. Míg azonban embergyógyászati művekben oda van utalva, hogy gyakran tisztátalanság által egyik szem a másiktól lett befertőzve, — én ezen körülményt gyakorlatomban lónál sohasem tapasztaltam; mindig csak egy szemet találtam szenvedőnek, s egy esetet sem tudnék feljegyezni, melyben talán rövid időn a másik szem is megbetegedett volna. Ha pedig általában mindkét szem beteg volt, akkor a betegezés egyidejűleges vala. Állatoknál a kórméreg által való fertőzés vajmi ritka eset; mert volt alkalmam észlelni, hogy lovaknál, melyek párosan befogva járván, lehető legközelebbi érintkezésbe

jöttek egymással, — mégsem történt ragályozás; mi több, elejénte épen nem is akartam hinni a ragályozhatást. Csak

embergyógyászati művek által figyelmessé téve, előbb véghezvitt ojtások győztek meg e betegség ragályos voltáról. Ezen ojtások épen bizonyíták be s mutaták ki a ragályzó anyag virulens jellegét, hogy bizonyos betegedek váladéka egészen hatálytalan.

A szemtakár betegedések nagyobb részt gunuin vagy spontan okra vezetnek s csak aztán mint fejlődési eredmény, a virulens hatálya.

Kiváló alkalmi okot soha sem lehetett kimutatni; talán már a legcsekélyebb izgatás volt olyan, mely a betegség fellépését előidézte. Ily izgalom, bármily nemű volt is, elősegítve az előbb említett alkati fogékonyság által s a helyi, tájékhöz kötött égálji s mindenesetre talaj befolyások által előidézve, elegendő volt ily betegség fejlesztésére. Én legalább nem tudom magamnak más módon megmagyarázni. Különben a lovak szemtakárának *Kóroktana* (Aetiologiája) azon rész, mely még további kutatást szükségel. Hogy az egyszerű szemhurut (catarrh) átmehet Blenorhoeba már említettem.

A *szemhéjtakár*, Blepharblennorrhoe. A takár csekélyebb alakja a szemhéjtakár. Ez annyiban enyhébbnek tekinthető, a mennyiben a hevesebb szemtakár megelőzőjeként jelen meg, részint pedig gyógyulás után nem hagy a szemben oly nagy mérvű roncsolást hátra.

A szemhéjtakár tünetei, az előidéző inger foka szerint, következőképen jelennek meg s rendszerént 24 — 36 óra

alatt a legfelső fokra emelkednek: közönségesen a szem rendellenességét a tulajdonos vagy ápoló azáltal veszi észre hogy a szem bővebb könny elválasztást mutat mint rendes állapotban. Továbbá különösen feltűnő az észlelőnek a dörzsölés, vakarás, a lónak hozzáférhető tárgyakon, s közönségesen csak ez ad okot az így feldörzsölt szemnek közelebbi megvizsgálására s az azon beállott további változások megfigyelésére.

A vizsgáló orvosnak figyelmét mindenek előtt a szem külső tekintete vonja magára. Ily beteg szem a felső szemhéj által egészen elvan fedve, de az alsó szemhéjak, míg a betegség a fejlődés első fokán van, hozzájárulnak a szemrés zárásához; későbbben azonban, a kór teljes kifejlődésével, az alsó szemhéj vastag, duzzadt, a szemtől lazán lelógó, s nyákhártyája felületét szabadon láttatja, ámbár az állat iparkodik a szemgolyót lehetőleg befedni, hogy azt a világosságtól, melynek ingere a betegnek igen kellemetlennek látszik lenni, óvja; de nem képes az alsó szemhéjat zárni, mert az igen duzzadt szerv a záródáshoz szükséges tért egészen betölti.

A szemhéj duzzadtság fokához mért a szemhéjizomzat összehúzóadási képessége, s így a szemhéj vagy jobban hozzáfekszik a szemgolyóhoz, vagy attól eláll. A felső szemhéj tetemesebb domborulatot mutat, mintha a szemgolyó nagyobb vagy helyéből előesett volna; de közelebbi megvizsgálásnál ezen rendkívüli domborulat okát nagyfokú lobos folyamatban találhatni, mely még részint congestio, részint kiizzadmányos állapotban van. A szemhéj fölött s annak külfelületén erőművi bántalmazás nyomait, bőrlehorzsolást,

hegeket, szőrhiányt stb. találhatni. Ezen állapot könnyen erőművi nagyfokú szemhéjlob kórismézésére vezethetne felre; noha tényleg ezen sérelmek csak a hozzáférhető tárgyakon való dörzsölődés és vakarás következményei, mit az állat kétségkívül a végett tesz, hogy a heves csiklandó-ingertől megszabaduljon. — A szemszögletek nyúlós sárgás, genyes-nyákos anyaggal telvék, a pillaszőröket pedig hasonló anyag tapaszja össze. A könnyelválasztás igen bőséges s a pofa- és arczrészekben lefolyása nyomait hagyja.

Ez volna körülbelül a szemhéjtakárral megbetegedett szemnek külső tekintete. Azon időben, míg e betegség jellegével nem valék tisztában, sok irányú tévedésekre vezetett félre ezen lelet; ma már fontos támpontot képez a kórismézésre. — Ha a szenvedő szemet közelebb megvizsgáljuk, a szemhéji köthártya és rendszeren az egész köthártyatömlő nagyfokú lobos folyamatát találjuk. Ezen aktiót többékevésbé intenzív pirosság, edénybelöveltség, fellazulás és duzzadás kíséri a megtámadott köthártya részleten. Egyidejűleg a bulbus köthártyájának edényei is bevannak lövelve, kivált a szaruhártya körül s a duzzadt szemgolyói köthártya egyes helyein vérömlenyek is láthatók. A cornea fénylő; a fényiszony mint a vérodatódulás következménye, nagymérvű. Ezzel tehát a lobos aktio megkezdődött s az izzadmányoknak a köthártyában s rajta történő lerakódása által ősmerteti meg magát

Ezen tevőleges lobos állapot egy-négy, sőt hat napig is tar; s a mellett a szemhéji köthártya szövetébe s annak folytatásába a beszűremkedés folytonosan gyarapszik. A könnyelválasztás bővebb- s bővebb lesz, a szemből való kifolyás vastagabb és genyesebb. Ha a nagyfokban belövelt köthártyatömlőt közelebről megtekintjük, — annak felszínén, kivált a köthártya szemgolyói részletén s a határredőn, hol a köthártya a szemhéji részletbe megy át, számos elig tömött, kocsonyás, áttetsző, szürkés vagy szürkéssárgás emelkedéseket lehet látni, melyek gömbfelületek alakjában élesen határolva tűnnek fel s egész alakjukban békatojásokkal leginkább összehasonlíthatók. Ezen testecsek rendszerént azon szabad helyeken fekszenek, melyeket a nagyfokban belövelt edények még szabadon hagynak, tehát ugyszólván ezen edények között.

Ezen békatojához hasonló testecsek jelenléte nincs csupán a már fenebb említett felső részletére a köthártyának korlátolva, hanem az egész conjunctiva-tömlőre elterjedhetnek azok és pedig akár egyenként szétszórtan, akár összegyűlve, csoportozottan; rendszerént azonban a bulbus-conjunctiva felső részlete képezi ama testecsek terét. Ezen szemcsék mellett még a köthártyát savós és savós-képlékeny izzadmányval felületesen vagy mélyebben beszűremkedve találhatni s ezen izzadmány tömörsége és alkata annak nagyobb vagy csekélyebb képlékenységétől vagy savós voltától függ. A köthártya felszínére rakodott izzadmány sárgás-fehér, átlátszó kocsonyás tömegként jelen meg, s többnyire a szemhéji köthártya belfelületén van. Maga a conjunctiva térközönként fölporhanyúlt és igen belövelt; de a szemhéj s különösen az alsó, a beszűródés folytán

duzzadt. A conjunctiva felszínén hálózódó edények nagyon vörösek s az izzadmánytól mentes köthártyaszövet felszínének rézveres kinézést költsönöznek; ezen szinezet kivált az alsó szemhéj szélén látszik tetemesen.

A pislogóhártya nyákhártyája a fenebb mondottakkal minden tekintetben egyező kinézésű. — Ha a lobos-állapot még *activ*, akkor a szemnek kézzel való érintésekor emelkedett hő lehet tapasztalni; ezen tevőleges lobos állapot néhány napig tart, mialatt a szemhéji köthártyában s folytatásában az infiltratio gyarapodik, a kifolyás gyorsabbá ragadóbbá válik, míg végre a folyamat kimerül. Ha a folyamat kimerüléséhez közeledik akkor 6—14 nap alatt a szemhéj duzzadtsága lassankint elenyész, a viszketés engedni látszik sőt egészen megszűnik; mert a szemnek vakarását és dörzsölését ritkábban lehet látni. A fényiszony csekélyebb lesz; az állat megkísérti szemét felnyitni; az edényeknek teltsége enged s végre megszűnik; a conjunctiva többé-kevésbé beszüremkedve marad, világos vagy sötét piros; felszínén egyenetlen és" göröngyös, az átmeneti részlet duzzadt; a szemhéjak nem fekszenek oda tökéletesen a szemgolyóra.

A most már szabad szem közelebbi megtekintésekor a cornea gyakrabban apró felhámhiányokat és kimaródásokat mutat, s a köthártyatömlő még mindig több vagy kevesebb genyes folyadékot választ el. A lobos tevékenység haladásában csak megállapodott; de izgalmi állapot mégis van jelen, a mely a legkisebb okra is a folyamat tovább haladását előidézi. Ha a gyógyulásra szükséges feltételek megvannak, akkor 10—14 nap múlva a conjunctiva bulbi beloveltsége visszalép, az elválasztás csekélyebb lesz, nem genyes többé, hanem csak nyákos, fehérvés pelyhekkel kevert. A beszüremkedések lassankint alábbhagynak s a pislogóhártyán néha apró bolyhos, élesen határolt kinövések jelennek meg. Ezek azon részletek, melyeken az izzadmány bőségesebb, volt s a felszivódás lassabban történik. Végre ezen kinövések is elmúlnak; a köthártya átlátszó sima, fénylő, halvány piros lesz; az elválasztás nyákosabbá tisztábbá válik s utóvégre rendes nedvvé leszen.

Ezek volnának körülbelül a szemhéjtakár kedvező lefolyásának tünetei; de ezen kimenet igen ritka. Rendesen a látási készülék egy részének vagy az egésznek nagyszerű roncsolását hagyja maga után a betegség; s a nagy fokú lob következtében részben sőt az egész szemet együtt szenvedésbe vonja s az által a látási tehetség hiányosságát sőt többnyire teljes elvesztését okozza, ha annak idején a betegség heves előhaladását célszerűen fel nem tartjuk.

A takáros folyamatnak vészteljes volta magában véve nem lenne oly jelentékeny, ha a betegség lefolyása alatt nem volna oly sokoldalról alkalom a szaruhártyának s a szem belsejének megbetegedésére. A nagyfokú lobos működés maradványai, mint a szaruhártya zavarodása, annak hegjei, a cornea sorvodása, pannus, a szivárványhártya összenövésai, staphiloma corneae, s végre a szemgolyó sorvodása bizonyítják, mily vészes szenvedésnek volt ott széke. — Mindezen bajok többé-kevésbé mint szövödmények jelen-

nek meg, s határozott összefüggésben vannak az eredeti bajjal; minden alakkal egyesülten jöhetnek elő, de egyszer a szemhéji-, másszor a szemtakárhoz szövődnek s aztán ezekkel egyesülten a betegségnek jellegzetét képezik. Így a szemhéjblenorrhoenél kiváltképen a szaruhártyára szeret áttérjedni a lobos folyamat sőt az esetek többségében a corneán lencse mekkoraságu vagy nagyobb félhold idomú vagy kerekded rész többnyire annak szélén igen kitágult, zavaros, szürkés-sárga s átlátszatlan. Ezen kezdetben nem élesen körülirt hely mintegy két nap múlva élesebben határolt, szétrostozódni kezd, felpuhul s végre genyes tömeggé esik szét. — Ezen folyamat által szaruhártya fekély támad, mely alapja s szélei szürkés sárgák s kiváló hajlama van a mélységbe kiterjeszkedni. Ezen cornea fekélyek célszerű kezelésnek engednek, dacára a rostozatba beszüremkedett genynek s néha a szaruhártyán hegeket hagynak hátra, s rosz esetben szivárványhártya előesést; gyakran apró, határolt lymphaticus-savós ömlenyeket hagy maga után, melyek nem ritkán látható edények fejlődése által kísértetnek. — További szövödmény a szaruhártyába történő idiopathicus ömlenyek, néha ugyan igen kis mennyiségben; más esetben pedig a szaruhártya edények tetemesen kitágulnak, az izzadmányuk tömeges lerakódása következik be, s ezen lelet pannus-nak neveztetik el. A szaruhártyába lerakodott izzadmány a körülirt szaruhártyalobnál genynyé lesz s cornea tályogcsák támadnak. Ezen tályogokból a geny vagy felszivódik megelőző átváltozás után, vagy pedig kifelé áttör. — A szaruhártyafekélyek néha behegednek, anélkül hogy nyomot hagynának hátra, vagy pedig a szaruhártya átfuródik s Iris-előesés jön létre. Igen gyakran a corneában kitágult véredényeket lehet látni, melyek igen soká megmaradnak, ha már minden a rendeshez tért is vissza.

Ilyen gyakori szövödmény a sömör-szerű folyamat, mely hólyag és tűsző képződés által tűnik fel. Ezen hólyagcsák és pustulák felpattannak és vagy felszivódási vagy genyes fekélyek támadnak, melyek vagy megtisztúlnak, vagy a szaruhártyát átfúrják és Iris-előesést okoznak. A szaruhártyának állandó zavarodása megalvadt izzadmány által, az Iris elképlődése, a viznedv s az üvegtest zavarodása, szintén eljövő szövödmények; szürke hályogot azonban igen ritkán észleltem.

Ezen szövödmények által az egyszerű blepharoblenorrhoenak a tulajdonképeni szemtakárba (ophthalmobl.) való átmenete képeztetik.

(Folytatás következik.)

A tenyész-bénaság kóroktanához.

Saint-Cyr a lyoni állatorvosi tanintézet tanár, két tenyészcsődör jelenléte alkalmából — mint a „Revue f. Thierh. Kunde u. Thierzucht" értesítője írja — mely csődörök tenyész-bénaságban szenvedvén, az ottani kórodán voltak, négy előadásban ezen félt betegség kóroktanával behatóbban foglalkozott, s az odavágó francia és német iroda-

lomban s a különben észlelt tényeket bírálólág méltatva, azon következtetésre jut, hogy a *tenyészbénaság virulens és ragályos betegség és csupán csak fertőzés által terjed.*

Ha a spontaneisták kérdik: „De hát mely oknál fogva nem képződhetnék többé önként e vagy ama kórméreg (virus) minthogy annak egyszer mégis csak spontan, önként, kellett képződnie.” Saint-Cyr erre azt felelé, hogy hát az első légkör is azelőtt nem létezett mag nélkül vagy viszont egyszer spontán kell hogy képződött legyen, anélkül, hogy az mai nap is történnék.

A nem contagionisták által felhozott oki körülmények melyek állítólag a tenyészbénaságot előidézni képesek lennének, nem egyebek, mint u. n. felesleges aetiologicus közszolások. Így állítólag: rossz tartózkodási helyek, — elromlott, rosszul betakarított takarmány; nedves évszakok s általában kedvezőtlen minden nemü higienikus viszonyok, melyek a bőrműködésre zavarólag hatnak (Roloff;) továbbá eligtelen s igen vízdús eledel; némely növényekkel való mértékletlen etetés pl. piros loherrel (Incarnatklee;) aztán ismét a nagyon gyors átmenet valamely kevéssé tápdúsról igen tápdus eledelre, gyors hőmérséki változások hozzájárulásával, (Signal;) nagyon is gondos ápolása az állatoknak, mintegy üvegházi nevelés, mely által külbehatások iránt túlságos érzékenység s a fajták elfajzása idéztetik elő, — megannyi támasztó okai a tenyészbénaságnak (Strauss.)

Minthogy azonban ezen mozzanatok mind igen is általános természetűek arra, hogy ily betegséget előidézhetnének, azért másoldalról közvetlenebb működő befolyásokat keresnek. Így pl. a tenyész állatoknak igen fiatal kora, a kanczának a leelés után való igen kora hágatása (Signal) emlittetik. (Itt a közlő — M. S. — közbevetőleg említi, hogy a szóban forgó betegségnek szép esetét látta, sok és nagy Chanker fekélylyel a csődör himtagján; nem tudtuk ezt más okból magyarázni, — ugymond — mint a kanczának a leelés után nagyon kora hágatásának. Sok kanczát ugyanis alig egy hétre az ellés után, midőn még nem mindig szünt meg egészen a lochial-folyás, már csődör alá vezetik. Ez esetben a gyógyulás pokolkövel való kezelésre aránylag gyorsan beállott.) — Továbbá tetemes kórhajlam, valamint tartós hurutos állapotok és szokványos bőrkütegek mint nyirkos kórvegy jelei, lennének azok melyek a közösüléssel együttesen általános, fokozott érzékenység, — a helybeli inger, a nemző szervek dörzsölése folytán okozhatják a primär kifejlődést (Roloff;) továbbá egy egyes kanczának több csődör által való túlságos hágatása (Vital;) Lafosse szerint ismét a nemző szervek által alválasztott nedvek megváltozása, mi a közösülés alatt (háгатás közben) nagyon felhaltaltított idegbefolyása által idéztetnék elő, — volna képes e tenyészbetegséget okozni. De míg ezen gyakran ellentmondó nézetek egyrésze, tisztán csak Hypothesisen alapulva többé-kevésbé valószínű következtetéseknél nem egyebek, másik része csupán kóros befolyások összeszedése, s a szóbanforgó betegség fellépésének valamely bizonyos vidéken, magyarázatára minden érték nélküli.

Különben ezen egész spontaneistikus kóroktant valódi értékére visszavezetendő, elég megjegyezni :

1. hogy a betegség a legkülönbözőbb időkben, a legkülönbözőbb fajtabeli és szervültségi állatoknál, a legváltozóbb égalji viszonyok között, Németországban, Lengyel-Orosz-, Francia és Chehországbán, Algier- és Syriában fellép; miből az következik, hogy sem égalj sem fajta nincs befolyással ama betegség kifejlődésére;

2. hogy mind ama felsorolt a higienicus törvények elleni vétségek mindenütt és minden időben történnék; ha pedig ezen körülmények, bármi roszak legyenek is, a nekik tulajdonított hatályossággal bírának, akkor a betegségnek mindenütt és minden évben fel kellene lépnie, mint az pl. a szórványos kóroknál (tüdőlob, béllob stb.) tapasztalható;

3. hogy ellenkezőleg, a tenyészbetegséget hirtelen oly vidéken, hol addig ösmeretlen volt, fellépni láthatjuk, s pusztítani mindaddig míg ellene a szükséges rendszabályok foganatosittatnak ; a midőn aztán eltűnik annyi időre, míg hasonló ok által, melynek folytán az első alkalommal fellépett, ismét behurczoltatik;

4. hogy azon egyének vallomása szerint, kik ezen betegséggel legbehatóbban foglalkoztak „a *Spontan* eredésű tenyész kórt előidéző okokat ép oly sűrű fátyol fedi, mint magát a nemzési folyamatot” (Viardot;)

5. hogy valódi oka, ha képesek vagyunk azt feltalálni, idegen tenyész mén behozatalában lelhető;

6. hogy ily módon a betegség kevesebb mint 10 év alatt a Magas-Pyrénées-kbe kétszer behurczoltatott és pedig először (1851) a Syriából jövő Méhédy csődör által (a Tarbes-i bizottság,) másodsor pedig (1860) a szintén Syriában vásárolt csődör Chibin által;

7. hogy végre azon kerületekben, melyekben a járvány uralg, e kanczának néhány csődör által lett beferőtöttetése rendszerént legpontosabban kimutatható (Röll;) s megfordítva a háगतásnak valamennyi beteg és csak gyanus tenyész állatokra is kiterjedő eltiltása által a járvány könnyen megszüntethető.

Mindezen elvitázhatlanul igaz tényekből Saint-Cyr azt következteti, hogy a tenyész kórnak csak egy ismeretes oka van t. i. a *ragályzás*; míg minden egyéb a járványt állítólag előidéző mozzanat több mint kérdéses természetű.

Azon körülménynek tekintetbe vételével, hogy a fertőzési képesség fenállásának idő tartama felől a megtörtént gyógyulás után, nincs biztos tudomásunk, továbbá amaz elvitázhatlan tény, melyszerént még egészségeseknek látzó csődörök is képesek valának kanczákat fertőzni (a Toulous-i bizottság,) méltányolva, Saint-Cyr az javasolta, hogy valamennyi tenyész kóros csődör heréltessék ki, valamint valamennyi hasonló betegségben levő kancza bélyeg által jegyeztessék meg, s legalább 2 éven át a megállapított gyógyulás után, a tenyésztesből zárassék ki. N

(*Journal de Méd. Vét*)

Különfélék.

Értesítés a keleti marhavész állásáról. Az 1878. évi december hó 28-tól, 1879. évi január hó 4-ig beérkezett hivatalos jelentések szerint uralg a keleti marhavész.

1. Magyarországon egyedül szörénymegyei Szlatina községben.

Miután a biharmegyei Pojana községben az utolsó elhullási eset óta az 1874. évi XX. t. cz. 46. §-ában előirt 21 napi záridő alatt újabb betegülés elő nem fordult: ezenel vészmentesnek nyilvánítatik.

Uralg a Szlavon-határörvidéken Jakovo Becsmen és Progár községekben; ellenben Horvát-Szlavonország területe vészmentes; uralg továbbá

az osztrák tartományokban

a) Galicziában, a borszczowi kerület Boryskowce községében és a kozaczowkai vesztegintézetben;

b) Dalmáciában a macarscai kerület Metkovic, Vidonje, Desne, Dobrauje, Vergorác és Komin községeiben; a sinji kerület Sinj, Turjake és Otisic községeiben; a cattaroi kerület Naljesic, Josica, S. Mates, Illic, Skaljari, Gjurib, Bratesic, Ljesevic községeiben; a spalatói kerület Castel Sururacz, Bolcic, Krivac, Postinje, Castell Yitturi, Majkovic községeiben és az imoski kerület Rastovac községében.

Megszünt a vész a ragusani kerület Osojnik községében és a cattaroi kerület Polinova, Prievor Kovaci és Pobrdje községeiben; uralg végre

4. Boszniában a livno kerület Golinjevo, Prulika és Sznicza községeiben.

Budapest 1879. január 4-én.

Földmivélés ipar és kereskedelemügyi
m. kir. Ministerium. 44 sz.

Személyi hírek. „Veterinarius 22.” számában közzölt pályázati községi állatorvosi állomásra, *Benkóczy Florián* a magy. kir. állatorvosi tanintézet sebészeti tanszaka mellett volt ösztöndíjas állatorvos egyhangúlag hat pályázó ellenébe választott meg.

A lépszúrásról. Magyar és német szakirodalom, talán a napi lapok is foglalkoztak ezen orosz honból származott operátlóval.

Nem épen régen egy magyar gazda érdek feszítőleg s nagy dicséretnek mellett irt volt ezen, állítólag az anthrax (lépfene) kifejlődését *megakadályozó és gyógyító* eljárásról.

Ahányszor ezen kuráról olvastam vagy hallottam, mind annyiszor eszembe jutott a kontárok által nagy mérvben elterjedt egér szurkálás vagy ropogtatás; nevetséges gyógy mód mind a kettő mert sem az egyik sem a másik tudományos magyarázatta] nem bir: a nagy halmaz dicséretnek folytán fel tettem magamba hogy a legelső alkalomkor a lépszúrás eredményéről meggyőződést fogok szerezni, gyakran járult még hozzá mások kíváncsisága is a kura iránt.

A 1878-ik évben az alkalom ezen kísérlet megtételére igen kedvező volt, mivel a helybeli tisztség is ohajtotta a műtét eredményét látni; a vacsi urodalomban 5 nyájban

különféle nemű és kora birkák közt az anthrax (lépfene) nagy mérvben kiütött; a lépszúrás azonnal a legnagyobb pontossággal véghez vitetett, 1-ször mint gyógyszer azon nyájokban a melyekben a járvány uralgott; míg a vesztől meg nem támadott nyájokban mint óvszer lett meg kísértve, az egész eljárás csak idővesztegetés volt, mert a legcsekélyebb sikert sem eredményezte.

Soraim által szolgálatot vélek tenni mind azoknak a kik ezen hirben elterjedt gyógy móddal megismerkedni kívántak volna. Vacs Január 5-én 1879.

Palm Nándor, Herczeg Cóbürg állatorvosa.

A földmivélés-, ipar és kereskedelmi miniszter által közhírré tétetett, hogy a Biharmegye területén elhelyezendő ménlovak szétosztása február hó 27-én Debreczenben, az országos lótenyésztésügy osztályfőnökének vezetése alatt fog eszközöltetni. — A Somogymegye területén elhelyezendő ménlovak szétosztása f. é. január 28-kán lesz Ozorán. (*F H.*)

Pályázat. A Mező-Turon üresedésben levő állatorvosi állomásra. Évi fizetés 300 frt. Magánosoktól díjat szedhet, a város területén 30 kr. ezen kívül 1 frtot egyszeri rendelésért. Felszerelt kérvények 1879 Február 1-ig a polgármesteri hivatalhoz beküldendők. „*B. K*” 9. sz.

Mező-Tur, 1879. január 6-án.

A pestis Oroszországban. Jekaterinoszlavból jelentik jan. 5-ről: Csakhamar a kozákoknak az ázsiai Törökországból az astrachani kerületbe való visszatérte után Stanicza helységben betegség tört ki, melynek jellemző tünetei: daganat a lágyék táján, rohamos lefolyás és erős főfájás; néha foltok is mutatkoztak. Az ott levő katonai főorvos s több más polgári orvos a betegségen a pestis minden tünetét ismerték föl. — Roppant rémület támadt s Staniczából a lakosság minden irányban szétfutott, még mielőtt a helységet elzárhatták volna. Ennek folytán a betegség Prisib faluban és egy sereg nomád kalmuk közt is kitört. Az astrachani kormányzó azonnal vesztegzár-intézkedéseket rendelt el. Január 3-án Csicsinadse, a kormányzó küldötte közvetlen érintkezésbe lépett a staniczaiakkal. Kitűnt hogy ottan a helyzet rettenetes. A helység 1700 lakosából husz nap alatt 300-an haltak meg.

Meghaltak a többek közt a helység papja és egész családja, az orvosok és hat sebész. A teljes izolálást tartják az egyedüli eszköznek a betegség tovább terjesztésének megakadályozására. A kormányzó rendkívüli intézkedéseket tett a vesztegzár keresztülvitelére s katonaságot és orvosokat küldött a fenyegetett vidékre. P. N.

Pályázat. Fogaras megyében az állatorvosi állomás, melylyel 250 frt. évi fizetés és 100 frt. uti átalány van egybekötve, azonnal betöltendő. A folyamodványok a nmélt. földm. ipar- és keresk. miniszteriumhoz haladéktalanul benyújtandók. A román nyelv tudása kívántatik. Megjegyzetik, hogy az egész megye területén nincs állatorvos.

KÓR	Januar	Februar	Marczius	Aprilis	Majus	Junius	Julius	Augustus	September	Oktober	November	December	Összesen
Condiloma	3	—	2	5	2	1	1	—	1	1	—	1	17
Csecsrák	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Csonttörés	—	2	1	1	1	4	—	2	—	1	3	2	17
Csalánküteg	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Düh	1	—	—	—	2	4	3	4	—	—	—	3	17
Észlelés	4	3	2	5	6	2	3	6	—	3	2	1	37
Emésztetlenség.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Fekély	—	—	—	2	1	—	—	—	2	—	—	1	6
Ficzam	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Forrázott seb	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Fültömírigy dag	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3
Fülfolyás	—	1	2	5	4	1	—	1	—	1	1	1	17
Fülseb	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Fül rák	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	4
Fül lob	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	3
Fül és farkcsont- kítás	7	3	9	2	2	4	2	2	—	1	2	—	28
Gége lob	4	1	—	—	—	—	—	1	2	2	2	7	17
Gége hurut	—	3	—	3	2	—	1	2	3	—	4	—	18
Gólyva	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Genytályog	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	3
Genyvér	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Gyanus	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Gyomor vérzés	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Gyomor hurut	—	1	2	1	—	2	3	—	1	2	1	1	14
Hasvizkór	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	3
Has menés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Harapott seb ...	—	—	1	—	2	—	4	2	2	—	1	—	12
Hasított seb ...	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	3
Horzsolt seb .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Here seb	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Herélés	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Hímvesző csontkítás	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Hugy holyaglob	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
Hugycső takár .	1	—	1	1	—	—	—	—	—	3	1	—	7
Hörg hurut	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Idült seb	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Kereszt bénaság	1	—	—	—	—	1	2	1	—	—	3	—	8
Kiirtás	3	4	4	3	3	1	5	—	—	2	4	—	29
Kölkezés végett	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	4
Kőthártya lob	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kötszövet lob	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kutya betegség	6	3	2	6	7	13	11	7	2	2	5	11	75
Lábfájás	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Mardag	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Máj vérzés	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Mirigyültengés	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Mellhártyalob	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	4
Méh hüvelylob	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Méh hüvelyrák	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Mérgezés	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2
Nehéz kór	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Nehéz szülés	1	1	1	1	—	—	—	1	1	1	—	1	8
Nyaksipoly	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Prostata elfajulás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Rákos ujképlet.	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1

KÓR	Januar	Februar	Marczius	Aprilis	Majus	Junius	Julius	Augustus	September	Oktober	November	December	Összesen
Rüh	7	4	2	4	4	4	2	—	—	2	2	6	37
Rost dag	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Szakított seb	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Szúrt seb	—	—	—	—	9	1	—	—	—	—	1	—	4
Szorulás	1	4	3	—	—	—	4	1	1	—	1	7	55
Szemgolyó elő esés	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Takáros szem lob	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Torok lob	—	2	—	1	2	—	—	—	—	2	1	—	9
Tögy lob	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Tömlő dag	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2
Tüdő lob	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3
Tetves	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vérhas	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Vérhányás	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Vérhugyozás	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Vérömleny az agyba	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Végbél lob	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	3
Végbél előesés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Végvonaglásba behozott	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	4
Vizsgálati	9	9	4	8	13	17	19	10	90	18	9	3	132
Zuzódás	9	1	—	1	9	9	—	1	1	1	4	—	18
Zuzott seb	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen													691
Kigyógyult													513
Elbocsájtott													11
Elhullott													104
Kiirtott													52
az 1879-ik évre visszamaradt													11
Összesen													691

Szerkesztői közlemény.

B . . . r. M. urnak T. S.-ben. A szives közleményt megkaptuk ugyan; de a leírásból inkább Anthraxra, lehetséges következtetni, semmint az abban említett kórra, — az okból nem akartuk közölni, míg részletesebb és pontosabb adatokat nem kapunk. A kimutatásban pedig az összegező számok a részletes számokkal nem egyezvén, azt sem vehettük fel. Kérünk tehát pontosabb adatokat. *A szerk.*

T . . . L . . . L.-ben. A megrendelt Naptár iránt a kiadó úrnál kérdést tettünk s megnyugtathatjuk Önt, hogy a hét folytán az megfog küldetni. Ha meg nem jelent volna, akkor okvetlen a beküldött előfizetési pénzt kapták volna minden hiány nélkül vissza. *A szerk.*

F . . . S. urnak. I.-ben. A kívánt könyvjegyzéket megküldöttük ; az említett munka második része még nem jelent meg. Egyéb művek tudunkkal magyar nyelven nincsenek. *A szerk.*